Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle
Viite: HE 168/2026 vp

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain, sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä.

Arene kannattaa perustason mielenterveysosaamisen vahvistamista ja ensimmäisen koulutusportaan maksuttomuutta. Uudistuksen tulee hyödyntää ammattikorkeakoulujen koulutusosaamista ja alueellista verkostoa sekä turvata soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon (AMK) suorittaneiden ammattilaisten yhdenvertaiset koulutusmahdollisuudet.

Arene esittää, että valiokunta korostaa mietinnössään ammattikorkeakoulujen osallistumista koulutuksen suunnitteluun ja toteutukseen sekä sovittujen tehtävien rahoituksen varmistamista. Opiskelijavalinnan ja aiemman osaamisen hyväksilukemisen tulee perustua läpinäkyviin, yhdenvertaisiin ja osaamisperusteisiin kriteereihin.

Ammattikorkeakoulujen osallistuminen ja rahoitus on varmistettava

Ehdotetun terveydenhuoltolain 60 c §:n rahoitus kohdistuu yliopistoihin, joilla on psykologian tai lääketieteellisen alan koulutusvastuu. Yhteistyövelvoite ja kustannusten korvaaminen koskevat hyvinvointialueita, Helsingin kaupunkia ja HUS-yhtymää. Esityksen perustelut sallivat yhteistyön ammattikorkeakoulujen kanssa, mutta pykälä ei nimeä niitä.

Ammattikorkeakoulujen tulee osallistua koulutuksen suunnitteluun, opetukseen, ohjaukseen ja osaamisen arviointiin oman asiantuntemuksensa mukaisesti. Niiden sosiaali- ja terveysalan koulutusvastuut, alueellinen verkosto, erikoistumiskoulutukset, ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot ja hyvinvointialueiden kanssa tehtävä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatioyhteistyö tukevat toteutusta. Yliopistojen kokonaisvastuu voidaan säilyttää, mutta ammattikorkeakoulujen rooli ei saa rajautua alihankintaan.

Vuoden 2027 talousarvioesityksen momentilla 33.60.33 ensimmäisen portaan koulutukseen esitetään enintään 10 miljoonaa euroa yliopistoille, joilla on psykologian tai lääketieteellisen alan koulutusvastuu. Arene esittää, että valiokunta korostaa mietinnössään tarvetta tunnistaa myös ammattikorkeakoulujen toteuttama koulutus ja sen kustannukset 60 c §:n perusteluissa ja talousarvion selvitysosassa. Yhteistä suunnittelua ja toteutusta koskevissa kirjauksissa tulee nimetä molemmat korkeakoulusektorit. Yhteistyösopimuksissa on erotettava järjestämisvastuu toteuttajien tehtävistä sekä sovittava laadunvarmistuksesta ja tehtäviä vastaavan rahoituksen kohdentumisesta.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jatkovalmistelussa tulee arvioida myös mahdollisuutta kohdentaa rahoitus suoraan koulutusta toteuttaville korkeakouluille yhden hallinnonalan ohjauksessa. Arvioinnissa tulee huomioida koulutuksen järjestämisvastuu, toteuttajien tehtävät, hallinnolliset kustannukset ja tarvittavat säädösmuutokset.

Sosiaalihuollon erikoispätevyyden tulee vahvistaa ammattilaisten osaamista sosiaalihuollon omissa tehtävissä. Psykososiaalisen työn tavoitteisiin kuuluvat toimintakyvyn, osallisuuden ja arjessa selviytymisen tukeminen. Koulutuksen sisältöjä ei tule määritellä yksinomaan terveydenhuollon hoitomallien pohjalta. Suunnitteluun tulee osallistua sekä sosiaali- että terveysalan kouluttajia ja palvelujen edustajia.

Yhdenvertaiset koulutuspolut ja aiempi osaaminen on tunnistettava

Arene kannattaa psykososiaalisten menetelmien erikoispätevyyttä koskevaa sääntelyä ja osaamisen osoittamista ammattihenkilörekisterissä. Tämä koskee myös sosiaalihuollon ammattihenkilölakiin ehdotettua 3 a §:ää ja rekisterisääntelyn täydennystä sekä terveydenhuollon ammattihenkilölakiin ehdotettua 14 d §:ää. Koulutukseen osallistuminen, erikoispätevyyden rekisteröinti ja ammatilliset toimintaoikeudet tulee erottaa toisistaan. Koulutukseen voi osallistua myös henkilö, joka ei ole laillistettu ammattihenkilö, mutta erikoispätevyys voidaan merkitä vain laillistetun ammattihenkilön rekisteritietoihin. Rekisterimerkintä ei muodosta itsenäistä ammattioikeutta. Hakijoille ja työnantajille tulee kuvata nämä erot selkeästi.

Arene esittää, että korkeakoulut sopivat valtakunnallisesti läpinäkyvistä valinta- ja hyväksilukukäytännöistä. Soveltuva AMK-tutkinto tai koulutuksen järjestäjä ei saa muodostua perusteettomaksi esteeksi silloin, kun säädetyt edellytykset ja vaadittu osaaminen täyttyvät. Aiempi mielenterveysalan koulutus ja osoitettu osaaminen on arvioitava suhteessa uuden koulutuksen osaamistavoitteisiin. Hyväksilukeminen ei saa heikentää käytännön osaamisen varmistamista.

Koulutuksen suhde ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksiin, YAMK-tutkintoihin ja muihin jatkuvan oppimisen kokonaisuuksiin tulee määritellä yhteistyössä. Myös ensimmäisen portaan koulutuksessa hankitun osaamisen tunnustaminen jatkokoulutuksessa on mahdollistettava. Näin tuetaan koulutuspolkujen jatkuvuutta ja vältetään tarpeettomia päällekkäisiä opintoja. Vastaavuus on arvioitava osaamistavoitteiden perusteella.

Koulutuksen laatu edellyttää riittävää ohjausta

Esityksen liitteenä olevassa asetusluonnoksessa koulutus muodostuu vähintään 45 opintopisteestä: vähintään 30 opintopisteen teoreettisista opinnoista ja vähintään 15 opintopisteen menetelmäopinnoista. Arene pitää yhteistä rakennetta ja osaamisen arviointia tarpeellisina. Rakenteen toteutuksessa tulee tunnistaa soveltuva aiempi osaaminen ja varmistaa riittävä ohjattu asiakas- ja potilastyö. Arene esittää, että valiokunta korostaa mietinnössään koulutuksen suhteuttamista kansalliseen tutkintojen viitekehykseen sekä ammattikorkeakoulusektorin kuulemista asetusvalmistelussa. Ohjaajien osaaminen, opiskelijoiden valmiudet, tehtävät ja vastuut sekä tuen saatavuus on varmistettava ennen käytännön työskentelyä.

Arene esittää, että valiokunta korostaa mietinnössään tarvetta täsmentää asetuksessa koulutuksen tuottamat valmiudet ja ohjatun työskentelyn vaatimukset. Toimeenpanon ohjeistuksessa tulee selventää, millaisissa tehtävissä osaamista voidaan käyttää ja missä tarvitaan ohjausta tai asiakkaan siirtämistä muun tuen tai hoidon piiriin. Koulutus täydentää olemassa olevaa ammattiosaamista eikä itsessään laajenna ammatillisia toimintaoikeuksia. Ensimmäisen portaan erikoispätevyys ei anna psykoterapeutin ammattinimikettä eikä koulutus sellaisenaan valmiuksia itsenäisen

psykoterapiaprosessin toteuttamiseen. Näiden rajojen on oltava ymmärrettäviä myös palvelujen käyttäjille.

Saavutettavuus ja rahoituksen riittävyys ratkaisevat toimeenpanon

Arene esittää, että valiokunta korostaa mietinnössään koulutuksen erillisen rahoituksen ja sen riittävyyden varmistamista. Rahoituksen riittävyyttä tulee arvioida todellisten kustannusten perusteella, mukaan lukien opetus, ohjaus, osaamisen arviointi ja koordinointi. Ammattikorkeakouluille osoitettavat uudet koulutus-, ohjaus- ja arviointitehtävät edellyttävät tehtävien laajuutta ja todellisia kustannuksia vastaavaa lisärahoitusta. Uusia vastuita ei tule siirtää ammattikorkeakoulujen nykyisen perusrahoituksen varaan. Tehtävistä ja niiden rahoituksesta on sovittava ennen toteutuksen käynnistämistä.

Opiskelijalle maksuton koulutus ei yksin turvaa osallistumista. Toteutuksissa tulee huomioida työn ja opiskelun yhteensovittaminen, matkaetäisyydet sekä ohjatun asiakas- ja potilastyön saatavuus. Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja palvelujärjestelmän yhteistyöllä tulee rakentaa alueellisesti saavutettavia toteutuksia, joissa suomen- ja ruotsinkielinen koulutustarve sekä saamenkielisten palvelujen osaamistarpeet otetaan huomioon.

Koulutuksen suorittaneille on järjestettävä mahdollisuus käyttää osaamistaan työssään. Työnantajien tulee varautua koulutuksen aikaiseen ohjaukseen ja työjärjestelyihin sekä menetelmien käyttöön koulutuksen jälkeen. Muutoin koulutukseen tehty panostus ei välttämättä paranna palvelujen saatavuutta.

Toimeenpano edellyttää ennakkoarviointia ja vaikutusten seurantaa

Arene esittää, että valiokunta edellyttää ennen koulutuksen käynnistämistä arviota vuosittaisesta koulutustarpeesta ammattiryhmittäin, rahoituksella toteutettavien koulutuspaikkojen määrästä sekä kustannusten jakautumisesta yliopistoille, ammattikorkeakouluille ja palvelujärjestelmälle. Samalla on varmistettava opetus-, harjoittelu- ja työnohjauskapasiteetin riittävyys. Sosiaali- ja terveysministeriön tulee seurata yhdessä toteuttajien ja palvelujärjestelmän kanssa koulutukseen osallistumista ja valmistumista, alueellista ja kielellistä saavutettavuutta, osoitettua osaamista sekä rahoituksen kohdentumista. Lisäksi on arvioitava osaamisen käyttöä perustason palveluissa ja vaikutuksia palvelujen saatavuuteen.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jari Multisilta
puheenjohtaja

Anna Välimaa
toiminnanjohtaja